

Handhavings- en boetebeleid DOW

Bestuursrechtelijke handhaving

Toezicht en handhaving

Dienst Openbare Werken (DOW) |

Sabana Blanco 68

Oranjestad, Aruba

tel.: 297- 5284700

fax: 297- 5838003

e-mail: dowaruba@dow.aw

website: www.dow.aw

@dowaruba

Inhoud

1.	Inleiding.....	2
1.1	Achtergrond en aanleiding	2
1.2	Doel.....	2
1.3	Visie handhavings- en boetebeleid	3
2.	Handhavingsmiddelen en Strategieën.....	3
2.1	Beboetbare feiten en Juridische grondslag	3
2.2	Handhavingsmiddelen	4
2.3	Handhavingsstrategie.....	4
2.4	Sanctiestrategie	5
2.5	Gedooagstrategie	5
2.6	Handhaving bij complexe bouwproblemen en multidisciplinaire samenwerking	6
3.	Toepassing van handhavingsinstrumenten	6
3.1	Stappenplan voor Handhaving.....	6
	Stap 1: Vaststellen van de overtreding/de constatering	7
	Stap 2: Afweging van verzachtende of verzwarende omstandigheden	7
	Stap 3: Bepalen mate van handhaving	7
	Stap 4: Selectie van het passende sanctiemiddel.....	8
3.2	Sanctiemiddelen en toepassing	8
	1. Aanspreken en Informeren (Informeel).....	8
	2. Waarschuwingbrief met Hersteltermijn.....	8
	3. Last onder Dwangsom (LOD).....	8
	4. Onbruikbaarverklaring van een Bouwwerk	9
	5. Schorsing van een Vergunning	9
	6. Last onder Bestuursdwang (LOB).....	9
	7. Bestuurlijke Boete.....	9
3.3	Tijdelijk Stilleggen, Schorsing en Exploitatiebeperking	9
3.4	Termijnen en Rechtsmiddelen.....	10
3.5	Registratie van handhavingsacties.....	10
4.	Sanctieschema en correctiecriteria.....	11
4.1	Toelichting op Boetecategorieën A t/m D	11
	Categorie A.....	11
	Categorie B.....	11
	Categorie C.....	11
	Categorie D	11
4.2	Boete categorieën en bandbreedtes.....	11

4.3	Richtlijn voor basisbedrag	12
4.4	Puntensysteem voor beoordeling	13
	Correctiepercentages bij verzachtende en verzwarende omstandigheden	13
	Cumulatie van Sancties	14
	Beslisboom voor toepassing sanctie	14
5.	Overgangs- en slotbepaling	15
	Evaluatie en bijstelling	15
	Inwerkingtreding	15
	Bijlage 1 Begrippen/Algemene bepalingen	16

1. Inleiding

Voor u ligt het Handhavings- en Boetebeleid van de Dienst Openbare Werken (DOW) Aruba. In dit beleidsdocument:

- ✓ formuleren wij de doelstellingen en prioriteiten van onze handhavingsactiviteiten;
- ✓ beschrijven wij de strategieën die wij hanteren bij de uitvoering van deze activiteiten;
- ✓ geven wij inzicht in de instrumenten die DOW inzet om naleving van regelgeving te bevorderen en te waarborgen.

Dit beleid is opgesteld door de directeur van DOW, op basis van de nieuwe bestuursrechtelijke bepalingen in de Bouw- en Sloopverordening¹. Beleidsvorming dient altijd te berusten op de geldende landsverordeningen en mag deze niet overstijgen. Aangezien wettelijke regelingen vaak algemeen van aard zijn, worden zij in beleidsdocumenten nader uitgewerkt. Dit beleid geeft richting aan de wijze waarop het bestuursorgaan zijn bevoegdheden toepast en biedt transparantie over de uitvoering van het handhavingsproces.

1.1 Achtergrond en aanleiding

De overheid heeft op grond van algemene rechtspraak een beginselplicht tot handhaving van wet- en regelgeving. Voor het bouwrecht is deze verantwoordelijkheid verankerd in diverse bijzondere wetten en jurisprudentie. In de Bouw- en Sloopverordening is de bestuursrechtelijke handhaving nader geregeld. Bij niet-naleving van de voorschriften kunnen sancties worden opgelegd, zoals een last onder dwangsom, last onder bestuursdwang of een bestuurlijke boete. Daarnaast voorziet de verordening in aanvullende maatregelen, waaronder het onbruikbaar verklaren van een bouwwerk en het schorsen van een vergunning. In bepaalde gevallen gaat hieraan een schriftelijke mededeling van de directeur van DOW aan de betrokkenen vooraf.

In de Bouw- en sloopverordening is de handhaving ter zake van de drie belangrijkste bestuurlijke sancties gemodelleerd naar de voorschriften in de Algemene wet bestuursrecht (Nederland),² met het oog op uitvoerbaarheid en aansluiting bij relevante jurisprudentie. Enige mate van concordantie met de genoemde Nederlandse wet wordt, gelet op de mogelijkheid om bij geschillen gebruik te maken van Nederlandse jurisprudentie, wenselijk geacht. Hoewel volledige uniformiteit niet vereist is, is gekozen voor formuleringen die zijn toegesneden op de Arubaanse context. Dit beleid richt zich op de bestuursrechtelijke repressieve handhaving binnen Aruba.

Conform artikel 13 tot en met 24 van de Bouw- en Sloopverordening beschikt de Directeur van de DOW over specifieke bestuursrechtelijke handhavingsbevoegdheden, waaronder de last onder bestuursdwang, de last onder dwangsom, het opleggen van bestuurlijke boetes en het onbruikbaar verklaren van bouwwerken. Bij de toepassing van deze bevoegdheden geldt de in de jurisprudentie ontwikkelde beginselplicht tot handhaving, waarbij afwijking slechts mogelijk is bij aanwezigheid van bijzondere omstandigheden, zoals onevenredigheid of concreet zicht op legalisatie.

1.2 Doel

Dit beleidsplan is grotendeels gebaseerd op de Bouw- en Sloopverordening en de Landsverordening Ruimtelijke Ontwikkeling, in het bijzonder het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan met Voorschriften (ROPV). Het doel is een zo efficiënt mogelijke inzet van beschikbare handhavingsinstrumenten.

¹ AB 2022 no. 82.

² De toekomstige Landsverordening Algemene Bepalingen Bestuursrecht (Labb) zal de handhavingsartikelen uit de Bouw- en Sloopverordening overnemen en vervangen. Zodra de Labb van kracht is, zullen deze bepalingen niet langer in de Bouw- en Sloopverordening te vinden zijn. Het beleid zal echter gewoon van kracht blijven (al dan niet gereviseerd).

Vanuit het principe van rechtsgelijkheid streeft dit beleid naar een consistente en proportionele aanpak: bij elke bevinding wordt passend geïntervenieerd, waarbij in vergelijkbare situaties vergelijkbare keuzes worden gemaakt. Handhaving betekent het geheel aan maatregelen en activiteiten gericht op naleving van wettelijke voorschriften. De bestuursrechtelijke herstelsancties omvatten onder meer de last onder bestuursdwang en de last onder dwangsom.

Omdat handhaving maatwerk is, vereist elke overtreding een zorgvuldige afweging. Een lichte, legaliseerbare overtreding vraagt om een andere benadering dan een ernstige, niet te legaliseren situatie. Dit beleid voorkomt willekeur en bevordert een uniforme, afgestemde en effectieve uitvoering van bestuursrechtelijke handhaving.

1.3 Visie handhavings- en boetebeleid

Een effectief handhavings- en boetebeleid draagt bij aan naleving van regelgeving en ontmoedigt overtredingen. Het beleid is gestoeld op de volgende kernprincipes:

- Transparantie: Duidelijke regels en consequenties bevorderen begrip en naleving.
- Proportionaliteit: Sancties worden afgestemd op de ernst van de overtreding.
- Consistentie: Gelijke behandeling in gelijke gevallen, ongeacht de overtreder.
- Educatie: Bewustwording en kennis van regelgeving verkleinen de kans op overtredingen.
- Flexibiliteit: Ruimte voor maatwerk bij onopzettelijke of verzachtende omstandigheden.
- Effectiviteit: Regelmatige evaluatie en aanpassing zorgen voor blijvende doeltreffendheid.

Draagvlak en eenduidigheid zijn essentieel: elke bevinding moet leiden tot een passende interventie via een uniform proces. De bestuurlijke afwegingsruimte ligt bij vergunningverlening en toezichtprioritering. Dit beleid fungeert als leidraad om van bevinding tot interventie te komen, met het oog op een veilige, gezonde en kwalitatieve leefomgeving.

De visie is om te komen tot een concreet stappenplan, dat begint bij een bevinding tijdens toezicht en leidt tot een passende sanctie. Dit plan is voorbereid op landelijke toepassing zodra de Landsverordening Algemene Beginselen van Bestuursrecht (Labbb) in werking treedt. Heldere, uniforme en programmatische uitvoering van handhaving staat hierbij centraal.

2. Handhavingsmiddelen en Strategieën

Het bestuursrechtelijk optreden is gericht op het herstellen van de rechtmatige situatie en het bevorderen van naleving van wet- en regelgeving. Daartoe beschikt de DOW over een reeks juridische instrumenten en beleidsmatige strategieën die in dit hoofdstuk worden toegelicht. Naast een overzicht van beboetbare feiten en sanctiemiddelen, wordt ook ingegaan op de wijze waarop toezicht wordt gehouden, hoe interventies worden gekozen en toegepast, en onder welke voorwaarden van handhaving kan worden afgezien om daarmee tot een integraal kader voor effectief, proportioneel en transparant handhavingsbeleid.

2.1 Beboetbare feiten en Juridische grondslag

Bestuursrechtelijk optreden binnen het bouwrecht is primair gericht op het herstellen van de rechtmatige situatie, zodat vastgesteld beleid wordt geëffectueerd. Op grond van de Bouw- en Sloopverordening zijn diverse handelingen beboetbaar.

De beboetbare feiten op grond van de Bouw- en sloopverordening (niet limitatief) zijn:

- het zonder vergunning bouwen, slopen, in gebruik nemen of in strijd met een verleende vergunning bouwen;

- indien een bouwwerk niet of niet meer voldoet aan de voorschriften van de verordening of het besluit.
- indien het gebouw in gebruik wordt genomen voor andere doeleinden dan deze is bestemd dan wel waarvoor de vergunning is afgegeven of indien deze een gevaar voor de veiligheid of gezondheid van de bewoners of gebruikers op zal leveren.
- indien niet binnen de in de vergunning vermelde periode een aanvang met de bouw is gemaakt;
- het bouwen van een woning, anders dan aan een weg;
- het bij bebouwing overschrijden van de perceelgrenzen en/of een vastgestelde gevelrooilijn;
- indien het gebouw of de constructie in strijd is met het ROPv;
- het niet-naleven van de in het landsbesluit technische vereisten en het vergunningsaanvraagbesluit (Bouw- en Sloopbesluit I) neergelegde bouwtechnische voorschriften;

Deze lijst is niet-limitatief. Alle gedragingen en nalatigheden die in strijd zijn met de bepalingen van de Bouw- en Sloopverordening, het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan met Voorschriften (ROPV), het Bouw- en Sloopbesluit I of andere vigerende bouw-, sloop- en milieuwetgeving, vallen onder de reikwijdte van dit beleid. Voor elk beboetbaar feit wordt vooraf vastgesteld of het primair herstelgericht of bestraffend moet worden aangepakt, waarbij herstelgerichte maatregelen (LOD, LOB) voorrang hebben tenzij sprake is van ernstige verwijtbaarheid of recidive.

2.2 Handhavingsmiddelen

Om naleving af te dwingen, beschikt de DOW over verschillende bestuursrechtelijke sanctiemiddelen:

- ✓ Last onder dwangsom³: Een financiële prikkel om een overtreding binnen een gestelde termijn te beëindigen. Bij niet-naleving wordt een geldsom verschuldigd, variërend **van Afl. 500,- tot Afl. 250.000,-**.
- ✓ Onbruikbaar verklaring van een bouwwerk⁴: Bij ernstige gebreken of veiligheidsrisico's kan een bouwwerk ongeschikt worden verklaard voor gebruik. Dit wordt gevolgd door aanvullende sancties.
- ✓ Schorsing van een vergunning⁵: Tijdelijke opschorting van bouw- of sloopactiviteiten bij niet-herstelbare overtredingen of gevaar voor derden.
- ✓ Last onder bestuursdwang⁶: Indien herstel uitblijft, kan de DOW zelf maatregelen treffen op kosten van de overtreder. Dit kan ook leiden tot sloop of afsluiting van het bouwwerk. **De hoogte van de kosten van de bestuursdwang wordt bepaald op basis van de feitelijke kosten die worden gemaakt om de overtreding ongedaan te maken.**
- ✓ Bestuurlijke boete⁷: Een bestraffende geldstraf bij ernstige overtredingen, waarbij herstel niet meer mogelijk is.
De hoogte van de bestuurlijke boete betreft voor:
 - **Natuurlijk persoon minimaal Afl. 500,- en max. Afl. 50.000,-**
 - **Rechtspersoon minimaal Afl. 2.500,- en max. Afl. 250.000,-**

2.3 Handhavingsstrategie

Effectieve handhaving vereist een bewuste keuze van het juiste instrument, afgestemd op de aard van de overtreding en de doelgroep. De strategie bestaat uit vier pijlers:

³ Artikelen 17 tot en met 21 Bouw- en sloopverordening.

⁴ Artikel 17 en 22 Bouw- en sloopverordening.

⁵ Artikel 17 en 23 Bouw- en sloopverordening.

⁶ Artikel 24 tot en met 26 Bouw- en sloopverordening.

⁷ Artikel 27 en 28 Bouw- en sloopverordening.

- Preventie: Heldere en handhaafbare regelgeving, ondersteund door communicatie en voorlichting.
- Toezicht: Gericht op risicolocaties en klachtenafhandeling, met registratie van meldingen.
- Sancties: Iedere bevestiging leidt tot een passende interventie via een uniform proces, ondersteund door een stappenplan.
- Gedogen: In uitzonderlijke gevallen kan tijdelijk van handhaving worden afgezien, mits voldaan wordt aan strikte voorwaarden zoals overmacht, overgangssituaties of een grote kans op legalisatie.

Toezicht wordt risicogericht uitgevoerd, waarbij prioriteit wordt gegeven aan:

- Overtredingen met veiligheids- of instortingsgevaar;
- Overtredingen met ernstige strijdigheid met het ROPV;
- Recidivegevallen;
- Overtredingen met grote impact op de leefomgeving.

2.4 Sanctiestrategie

De sanctiestrategie biedt een gestructureerd afwegingskader voor het optreden bij overtredingen. Uitgangspunt is de beginselplicht tot handhaving, waarbij gedrag en ernst van de overtreding bepalend zijn voor de gekozen maatregel. Niet elke overtreding vereist directe handhaving; het beleid biedt ruimte voor maatwerk en afweging van belangen.

2.5 Gedoogstrategie

Hoewel handhaving de norm is, kan in bijzondere gevallen worden gekozen voor gedogen. Hoewel het uitgangspunt is dat wettelijke voorschriften worden gehandhaafd, kan in uitzonderlijke gevallen worden besloten tot gedogen. Dit is een discretionaire bevoegdheid van het bestuursorgaan en geen verplichting. Gedogen is slechts aanvaardbaar indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Tijdelijkheid en beperkte omvang. Gedogen is uitsluitend toegestaan voor situaties die van tijdelijke aard zijn en die qua aard en impact beperkt blijven. Het mag geen structurele afwijking van de regelgeving legitimeren. De duur van het gedoogbesluit moet vooraf worden bepaald en beperkt blijven tot de periode die strikt noodzakelijk is.
2. Grote kans op vergunningverlening. Er moet een reële en concrete verwachting bestaan dat voor de betreffende situatie binnen afzienbare tijd een vergunning of ontheffing zal worden verleend. Dit betekent dat de aanvraag volledig en ontvankelijk moet zijn, en dat de activiteit in beginsel verenigbaar is met het geldende beleid en regelgeving.
3. Geen verwijtbaarheid bij de aanvrager. De overtreder mag geen verwijt treffen ten aanzien van het tijdstip of de wijze van aanvraag. Bijvoorbeeld: als de overtreding het gevolg is van onduidelijkheid in regelgeving of een overgangssituatie waarin de aanvrager te goeder trouw heeft gehandeld.
4. Verantwoorde uitvoering van de activiteit. De te gedogen activiteit mag geen onaanvaardbare risico's opleveren voor de veiligheid, gezondheid of het milieu. Er moet sprake zijn van een situatie waarin de activiteit op verantwoorde wijze kan plaatsvinden, zonder dat het algemeen belang of belangen van derden onevenredig worden geschaad.
5. Belangenafweging ten gunste van gedogen. Er moet een zorgvuldige en kenbare belangenafweging plaatsvinden, waarbij het belang van het tijdelijk toestaan van de activiteit zwaarder weegt dan het belang van directe handhaving. Hierbij wordt ook gekeken naar de gevolgen voor derden en de precedentwerking.

De maximale duur van een gedoogbeschikking bedraagt in beginsel zes (6) maanden. Verlengen is uitsluitend mogelijk via een nieuwe beschikking, met hernieuwde belangenafweging en motivatie. Tijdens de gedoogperiode wordt periodiek toezicht

gehouden op naleving van de voorwaarden. Indien de omstandigheden wijzigen of er nieuwe risico's ontstaan, wordt het gedoogbesluit met onmiddellijke ingang ingetrokken. Een gedoogbeschikking is een besluit in de zin van artikel 2 van de LAR, zodat daartegen bezwaar en beroep openstaat.

Gedogen dient altijd schriftelijk en expliciet te worden vastgelegd, met duidelijke voorwaarden, tijdsbeperkingen en controlemechanismen. Het bestuursorgaan dient te motiveren waarom in het specifieke geval wordt afgezien van handhaving, en onder welke omstandigheden het gedoogbesluit wordt beëindigd.

2.6 Handhaving bij complexe bouwproblemen en multidisciplinaire samenwerking

Complexe overtredingen binnen het bouwtoezicht, bijvoorbeeld rond milieuaspecten, veiligheid, monumentenzorg of andere specialistische terreinen, vragen een geïntegreerde en multidisciplinaire aanpak. Hoewel de Dienst Openbare Werken (DOW) primair toeziet op naleving van de Bouw- en Sloopverordening, erkent het beleid dat sommige handhavingsvraagstukken de grenzen van het bouwrecht overstijgen. Daarom wordt nauwe samenwerking gezocht met andere relevante overheidsinstanties en toezichthouders, zoals de Dienst Infrastructuur en Planning, Bureau City Inspector, Dienst Technische Inpectie, Directie Natuur en Milieu, Brandweer en veiligheidsautoriteiten Monumentenzorg, Directie Volksgezondheid, Korps Politie Aruba en andere betrokken instanties.

Deze integrale samenwerking heeft o.a. als doel:

- Het ontwikkelen van een samenhangende handhavingsstrategie die kruisende belangen en regelgeving respecteert;
- Voorkomen van overlappende handhavingsmaatregelen en optimaliseren van inzetbaarheid van middelen;
- Het waarborgen van effectieve, eenduidige en deskundige aanpak van complexe casussen;

Bij signalen van dergelijke complexe overtredingen wordt het dossier direct afgestemd met de betrokken instanties en waar nodig gezamenlijk opgetreden. Het beleid voorziet in informatie-uitwisseling en verstandhouding, waaronder het afstemmen van sancties en opstellen van gezamenlijke actieplannen.

Indien regelgeving conflicteert, staat het principe van het hoogstbedeelde belang, zoals veiligheid en gezondheid, voorop in besluitvorming en handhaving. Dit kan aanleiding geven tot het inzetten van aanvullende bevoegdheden buiten het directe bouwrecht om.

3. Toepassing van handhavingsinstrumenten

De Dienst Openbare Werken (DOW) beoogt op gestructureerde wijze te bepalen welk handhavingsinstrument wordt ingezet bij overtredingen van de Bouw- en Sloopverordening en/of vigerende wettelijke regelingen. De toepassing van sancties geschiedt niet willekeurig, maar op basis van een zorgvuldig afgewogen stappenplan, waarbij juridische kaders, beleidsmatige uitgangspunten en feitelijke omstandigheden worden meegewogen om zo een rechtvaardige, proportionele en transparante uitvoering van het handhavingsbeleid te beogen.

3.1 Stappenplan voor Handhaving

De toepassing van handhavingsinstrumenten binnen het kader van de Bouw- en Sloopverordening geschiedt op basis van een zorgvuldig en juridisch onderbouwd stappenplan. Dit stappenplan waarborgt een consistente, proportionele en transparante aanpak bij het optreden tegen overtredingen.

Stap 1: Vaststellen van de overtreding/de constatering

De eerste stap betreft de constatering van een overtreding. Deze kan aan het licht komen via:

- ✓ toezicht door een daartoe aangewezen toezichthouder (art. 13 Bouw- en Sloopverordening);
- ✓ klachten of meldingen van derden, die aanleiding geven tot inspectie.

Een overtreding wordt uitsluitend formeel vastgesteld door een toezichthouder, die hiervan een rapport opstelt conform artikel 16 van de verordening. Dit rapport bevat een juridische kwalificatie van de overtreding, een beschrijving van de feiten, betrokken partijen, locatie en tijdstip, en indien mogelijk visuele documentatie.

Stap 2: Afweging van verzachtende of verzwarende omstandigheden

Na vaststelling van de overtreding beoordeelt de toezichthouder of er omstandigheden zijn die de ernst van de overtreding beïnvloeden. Deze afweging is essentieel voor het bepalen van de mate van handhaving en het type sanctie.

Verzachtende omstandigheden:

- Legaliseerbaarheid: Indien de overtreding kan worden gelegaliseerd, is dit een verzachtende factor. Dit kan leiden tot een herstelgerichte sanctie met een redelijke termijn. Bij concreet zicht op legalisatie kan tijdelijk worden afgezien van handhaving (gedoogstrategie).
- Mate van verwijtbaarheid: Bijvoorbeeld bij overname van een bouwwerk met onbekende gebreken, of bij overmachtssituaties.
- Financiële omstandigheden: Alleen relevant indien aantoonbaar buiten de invloedssfeer van de overtreder en niet verwijtbaar.
- Gelijkheidsbeginsel: Gelijke gevallen worden gelijk behandeld. Afwijking is alleen toegestaan bij relevante verschillen in omstandigheden. Precedentwerking wordt voorkomen door uniforme toepassing van het stappenplan.
- Vertrouwensbeginsel: Indien door het bestuursorgaan gerechtvaardigde verwachtingen zijn gewekt, kan dit aanleiding zijn tot matiging of uitstel van handhaving.
- Evenredigheidsbeginsel: De sanctie moet in verhouding staan tot de ernst van de overtreding en de te dienen belangen. Een lichte overtreding vereist geen zware sanctie; een ernstige overtreding kan zwaarder worden bestraft.⁸

Verzwarende omstandigheden:

- Financieel voordeel: Winst of besparing door de overtreding.
- Status van de overtreder: Bijvoorbeeld publieke functie, certificerende instelling, of overheid.
- Medewerking van deskundige derden: Indien de overtreder is ondersteund door professionele partijen die beter hadden moeten weten.
- Recidive: Herhaalde overtredingen binnen een relevante periode kunnen leiden tot verdubbeling van de sanctie.

De sanctie mag nooit lager zijn dan het wettelijke minimum of hoger dan het wettelijke maximum, ongeacht de omstandigheden.

Stap 3: Bepalen mate van handhaving

Indien de overtreding niet binnen de gestelde termijn wordt hersteld, kan de bevoegde autoriteit een boete of straf opleggen. De hoogte van de boete of straf wordt bepaald door de aard en de ernst van de overtreding en kan variëren afhankelijk van de specifieke wet-

⁸ Bij toepassing van het evenredigheidsbeginsel wordt rekening gehouden met artikel 3 van de toekomstige Landsverordening Algemene Beginselen van Bestuursrecht (Labb), voor zover dit aansluit bij de huidige bestuurspraktijk. De zwaarte van de sanctie moet altijd proportioneel zijn in verhouding tot de ernst van de overtreding en de betrokken belangen.

en regelgeving. Op basis van de ernst van de overtreding en de afgewogen omstandigheden wordt bepaald of:

- handhaving noodzakelijk is;
- tijdelijk van handhaving wordt afgezien (gedoogstrategie);
- of direct een sanctie wordt opgelegd.

Gedogen is slechts toegestaan bij:

- overmachtssituaties;
- overgangssituaties met concreet zicht op legalisatie;
- en onder strikte voorwaarden zoals vastgelegd in het gedoogkader.

Indien geen concreet zicht op legalisatie bestaat, wordt het sanctietraject voortgezet.

Stap 4: Selectie van het passende sanctiemiddel

De keuze van het sanctiemiddel is afhankelijk van:

- de aard van de overtreding;
- de mogelijkheid tot herstel;
- de ernst en impact van de situatie;
- en de juridische grondslag zoals vastgelegd in de verordening.

Sanctiemiddelen worden in deel 3.3 uitgebreid behandeld, inclusief procedurele vereisten en toepassingscriteria.

3.2 Sanctiemiddelen en toepassing

De Bouw- en Sloopverordening beschikt over een reeks bestuursrechtelijke sanctiemiddelen en maatregelen om overtredingen te beëindigen, herstel af te dwingen en naleving te bevorderen. De keuze voor een sanctiemiddel is afhankelijk van de aard en ernst van de overtreding, de mogelijkheid tot herstel, en de afweging van omstandigheden zoals beschreven in het stappenplan. Sancties worden onderscheiden in:

- Herstelgerichte sancties: gericht op het beëindigen van de overtreding en het herstellen van de rechtmatige situatie.
- Bestraffende sancties: gericht op het sanctioneren van gedrag dat niet meer herstelbaar is.

Daarnaast zijn er in de wet nog het tijdelijk stilleggen, schorsing en exploitatiebeperking vastgelegd als maatregel.

1. Aanspreken en Informeren (Informeel)

Toepassing: Bij lichte, onbedoelde overtredingen door goedwillende partijen.

Procedure: Mondeling of schriftelijk contact, verwijzing naar regelgeving of website.

Juridische basis: Geen formele sanctie; geen beschikking.

2. Waarschuwing met Hersteltermijn

Toepassing: Bij eerste constatering van een overtreding die herstelbaar is.

Procedure: Schriftelijke waarschuwing met redelijke termijn voor herstel.

Juridische basis: Voorfase van formele sanctie; geen beschikking, maar wel documenteerbaar.

3. Last onder Dwangsom (LOD)⁹

Toepassing: Bij overtredingen die herstelbaar zijn.

Procedure:

- Waarschuwing met hersteltermijn en mogelijkheid tot zienswijze.
- Beschikking tot oplegging van de last.
- Verbeuren en invordering bij niet-naleving.

⁹ Artikel 17 tot en 21 Bouw- en Sloopverordening.

Dwangsom: Minimaal Afl. 500,- en maximaal Afl. 250.000,-.
Doel: Financiële prikkel tot herstel binnen gestelde termijn.

4. Onbruikbaarverklaring van een Bouwwerk¹⁰

Toepassing: Bij ernstige gebreken of gevaar voor gebruikers/omwonenden.

Procedure:

- Beschikking tot onbruikbaarverklaring.
- Verbod op gebruik en betreding, tenzij door aangewezen personen.
- Volgt op of wordt gecombineerd met LOD of LOB.

Doel: Veiligheid waarborgen en gebruik tijdelijk verbieden.

5. Schorsing van een Vergunning¹¹

Toepassing: Bij niet-herstelbare overtredingen tijdens bouw/sloop.

Procedure:

- Beschikking tot schorsing.
- Stopzetting van werkzaamheden, eventueel met inzet van politie.

Doel: Voorkomen van verdere schade of gevaar.

Het verbod tot gebruik blijft van kracht totdat bij beschikking is vastgesteld dat het bouwwerk weer voldoet aan de wettelijke vereisten. Deze beschikking tot opheffing wordt afzonderlijk bekendgemaakt aan de belanghebbende.

6. Last onder Bestuursdwang (LOB)¹²

Toepassing: Bij niet-naleving van een LOD of bij spoedeisend gevaar.

Procedure:

- Waarschuwing en hersteltermijn (tenzij spoed vereist onmiddellijke actie).
- Beschikking tot bestuursdwang.
- Uitvoering op kosten van de overtreder.

Doel: Herstel afdwingen door feitelijk ingrijpen.

7. Bestuurlijke Boete¹³

Toepassing: Bij niet-herstelbare overtredingen (zonder direct gevaar).

Procedure:

- Kennisgeving van voornemen tot boete.
- Zienswijze van betrokkene (met cautie).
- Beschikking tot boete.

Boetebedragen:

Natuurlijke persoon: Afl. 500,- tot Afl. 50.000,-

Rechtspersoon: Afl. 2.500,- tot Afl. 250.000,-

Doel: Bestrafing van overtredingen die niet meer gecorrigeerd kunnen worden.

3.3 Tijdelijk Stilleggen, Schorsing en Exploitatiebeperking

De Bouw- en Sloopverordening voorziet naast de sanctiemiddelen ook in enkele maatregelen die kunnen leiden tot het tijdelijk stilleggen van werkzaamheden of het beperken van het gebruik van een bouwwerk. Deze maatregelen zijn bedoeld om acuut gevaar te voorkomen of om verdere overtredingen te stoppen.

A. Tijdelijk Stilleggen bij acuut gevaar¹⁴

Toepassing: Indien er onmiddellijk gevaar bestaat voor instorting van een bouwwerk.

Procedure:

- De toezichthouder kan het gebruik van het bouwwerk voor maximaal zeven dagen verbieden.

¹⁰ Artikel 17 en 22 Bouw- en Sloopverordening.

¹¹ Artikel 17 en 23 Bouw- en Sloopverordening.

¹² Artikel 24 en 26 Bouw- en Sloopverordening.

¹³ Artikel 27 en 28 Bouw- en Sloopverordening.

¹⁴ Wettelijke grondslag: Artikel 15 lid 1 sub d Bouw- en Sloopverordening.

- Dit gebeurt door afsluiting van de toegang op een door de Directeur te bepalen wijze.
- Indien nodig, kan de sterke arm worden ingezet (art. 15 lid 2).
- Doel: Directe bescherming van personen en eigendommen bij acuut gevaar.

B. Schorsing van een vergunning¹⁵

Toepassing: Indien tijdens de bouw of sloop blijkt dat:

- de overtreding niet herstelbaar is;
- en de voortzetting van de werkzaamheden een gevaar vormt voor gebruikers, bewoners of omwonenden.

Procedure:

- De Directeur schorst de vergunning bij beschikking.
- Indien nodig, wordt de uitvoering van werkzaamheden met hulp van de politie stopgezet.

Doel: Voorkomen van verdere schade of gevaar door het tijdelijk stopzetten van vergunde activiteiten.

C. Exploitatiebeperking via bestuursdwang¹⁶

Toepassing: Bij ernstige overtredingen of gevaarlijke situaties waarbij:

- bestuursdwang noodzakelijk is;
- en het bouwwerk moet worden afgesloten of gesloopt.

Procedure:

- De Minister legt op voorstel van de Directeur een last onder bestuursdwang op.
- Dit kan leiden tot afsluiting van het bouwwerk en verwijdering van zaken.
- De toegang kan worden verboden en het gebruik feitelijk beëindigd.

Doel: Beëindiging van gevaarlijke of illegale exploitatie, ook bij niet-vergunningsplichtige activiteiten.

3.4 Termijnen en Rechtsmiddelen

Voor alle sanctiebesluiten gelden de termijnen zoals opgenomen in de Bouw- en Sloopverordening en de Landsverordening administratieve rechtspraak:

- Hersteltermijn: tenzij spoedeisendheid onmiddellijke actie vereist, wordt een redelijke termijn voor herstel gesteld van doorgaans 14 tot 30 dagen, afhankelijk van de aard van de overtreding.
- Bezwaar: de belanghebbende kan binnen zes (6) weken na bekendmaking van het besluit bezwaar maken.
- Beroep: beroep tegen de beslissing op bezwaar kan worden ingesteld bij het Gerecht in Eerste Aanleg binnen zes (6) weken.

Deze termijnen worden altijd duidelijk vermeld in de beschikking.

Bij spoedeisend gevaar kan bestuursdwang worden toegepast zonder voorafgaande hersteltermijn (art. 15 lid 2 BSV). Bezwaar en beroep staan ook open tegen gedoogbeschikkingen en besluiten tot schorsing van vergunningen.

3.5 Registratie van handhavingsacties¹⁷

Alle overtredingen, handhavingsacties en opgelegde sancties worden vastgelegd in het interne registratiesysteem van de DOW. Deze registratie bevat:

- Gegevens over de overtreder en locatie;
- Vastgestelde feiten en ernstcategorie;
- Toegepaste sanctie en bedrag;
- Eventuele verzachtende/verzwarende omstandigheden;
- Recidive-informatie.

¹⁵ Wettelijke grondslag: Artikel 23 Bouw- en Sloopverordening.

¹⁶ Wettelijke grondslag: Artikel 24 t/m 26 Bouw- en Sloopverordening.

¹⁷ Wettelijke grondslag: Artikel 29 Bouw- en Sloopverordening.

De gegevens worden gebruikt voor toezichtplanning, beleidsanalyse, beoordeling van recidive en het waarborgen van gelijke behandeling. Samenvattende statistieken kunnen jaarlijks openbaar worden gemaakt, met inachtneming van privacywetgeving.

4. Sanctieschema en correctiecriteria

Om willekeur bij het opleggen van sancties te voorkomen, is het van belang dat de hoogte van een last onder dwangsom (LOD) of bestuurlijke boete op transparante en consistente wijze wordt bepaald. Daarom wordt gewerkt met boetecategorieën A t/m D, waarbij per categorie de ernst van de overtreding, het type overtreder en de herstelmogelijkheid bepalend zijn voor het basisbedrag. Verzachtende en verzwarende omstandigheden worden vervolgens toegepast als correctiepercentages op dit basisbedrag. Tevens wordt toegelicht wanneer cumulatie van sancties mogelijk is.

4.1 Toelichting op Boetecategorieën A t/m D

Categorie A

Lichte overtredingen met beperkte impact, waarbij herstel mogelijk is en geen verzwarende omstandigheden aanwezig zijn. Toepasbaar bij natuurlijke personen (bijv. bewoners van een woonhuis) zonder recidive of financieel voordeel. Sanctiemiddel: bij voorkeur een Last onder Dwangsom (LOD) met een basisbedrag zoals aangegeven in de tabel.

Categorie B

Matige overtredingen waarbij herstel mogelijk is, maar sprake is van beperkte verwijtbaarheid of lichte verzwarende factoren. Toepasbaar bij natuurlijke of rechtspersonen, bijvoorbeeld bij niet-naleving van technische voorschriften. Sanctiemiddel: LOD met verhoogd bedrag zoals aangegeven in tabel.

Categorie C

Ernstige overtredingen waarbij herstel niet (meer) mogelijk is, of waarbij sprake is van duidelijke verwijtbaarheid en een duidelijke normschending. Toepasbaar bij natuurlijke of rechtspersonen, bijvoorbeeld bij bouwen zonder vergunning of in strijd met het ROPV. Sanctiemiddel: Bestuurlijke boete, zoals aangegeven in tabel.

Categorie D

Zeer ernstige overtredingen, vaak met recidive, financieel voordeel of gevaar voor derden. Toepasbaar bij professionele partijen of instellingen met voorbeeldfunctie. Sanctiemiddel: Bestuurlijke boete in hoogste bandbreedte (bijv. Afl. 25.000 – 50.000 voor natuurlijke personen, Afl. 75.000 – 250.000 voor rechtspersonen), eventueel in combinatie met andere sancties zoals bestuursdwang of schorsing van vergunningen.

4.2 Boete categorieën en bandbreedtes

Categorie	Ernst	Beschrijving	Sanctie	Natuurlijk persoon (Afl.)	Rechtspersoon (Afl.)
A	Licht	Kleine overtreding	LOD / Boete	750 – 1.500	1.500 – 3.000
B	Matig	Matige overtreding	LOD / Boete	2.000 – 5.000	5.000 – 10.000
C	Ernstig	Ernstige overtreding	Boete	7.500 – 15.000	15.000 – 50.000
D	Zeer ernstig	Zeer ernstige overtreding	Boete	25.000 – 50.000	75.000 – 250.000

Om de ernst van een overtreding objectief te bepalen bij het kiezen van het basisbedrag, is onderstaande ernstmatrix opgesteld ter indicatie. Deze matrix helpt toezichthouders bij het classificeren van overtredingen op basis van meerdere factoren, waarbij gevaar niet altijd vereist is voor een hoge ernstclassificatie.

Ernstmatrix voor beoordeling overtredingen:

Aspect	Licht	Matig	Ernstig	Zeer ernstig
Type overtreding	Afwijken van bouwtekening, niet opruimen afval	Niet toelaten controle, overschrijden rooilijn	Bouwen zonder vergunning, strijd met ROPV	Herhaalde overtreding, misleiding, structurele overtreding
Herstel mogelijk?	Volledig mogelijk	Beperkt mogelijk	Niet mogelijk zonder ingrijpen	Niet mogelijk, reeds uitgevoerd
Recidive	Geen	2e keer	3e keer	Structureel gedrag
Financieel voordeel behaald	Geen	Beperkt	Duidelijk voordeel	Structureel voordeel
Impact op omgeving	Geen hinder	Beperkte hinder	Verstoring of risico	Risico voor derden of publieke veiligheid
Medewerking overtreder	Volledig	Beperkt	Weigering	Misleiding of obstructie

4.3 Richtlijn voor basisbedrag

Voor natuurlijke personen:

Categorie	Basisbedrag (Afl.)	Toepassingscriteria
A	750	Eerste overtreding, lichte impact, volledige medewerking
A	1.500	Herhaling, beperkte medewerking, lichte verzwarende factor
B	2.000	Matige overtreding, herstel mogelijk, geen recidive
B	5.000	Matige overtreding met recidive of beperkte medewerking
C	7.500	Ernstige overtreding, geen recidive, beperkte schade
C	15.000	Ernstige overtreding met recidive, duidelijke schade
D	25.000	Zeer ernstige overtreding, eerste keer, geen gevaar voor derden
D	50.000	Zeer ernstige overtreding met gevaar, recidive of misleiding

Voor rechtspersonen:

Categorie	Basisbedrag (Afl.)	Toepassingscriteria
A	1.500	Eerste overtreding, lichte impact, volledige medewerking
A	3.000	Herhaling, beperkte medewerking, lichte verzwarende factor
B	5.000	Matige overtreding, herstel mogelijk, geen recidive
B	10.000	Matige overtreding met recidive of beperkte medewerking
C	15.000	Ernstige overtreding, geen recidive, beperkte schade
C	50.000	Ernstige overtreding met recidive, duidelijke schade
D	75.000	Zeer ernstige overtreding, eerste keer, geen gevaar voor derden
D	125.000	Recidive, zonder ernstig gevaar of misleiding
D	250.000	Recidive met ernstig gevaar of misleiding

4.4 Puntensysteem voor beoordeling

Elke overtreding wordt beoordeeld aan de hand van onderstaande factoren. Het totaal aantal punten bepaalt de correctie op het basisbedrag binnen de categorie.

Factor	Score
Ernst overtreding (A=1, B=2, C=3, D=4)	1 – 4
Type overtreder (natuurlijk=1, rechtspersoon=2)	1 – 2
Herstel mogelijk (ja=0, nee=2)	0 – 2
Verzachtende omstandigheden	-1 tot -2
Verzwarende omstandigheden	+1 tot +3
Recidive	+2

Interpretatie van totaalscore:

Totaal punten	Correctie op basisbedrag
≤ 3	-25%
4 – 6	Geen correctie
7 – 8	+25%
9 – 10	+50%
> 10	+100%

Correctiepercentages bij verzachtende en verzwarende omstandigheden

Na vaststelling van de boetecategorie wordt het basisbedrag aangepast op basis van omstandigheden:

- Verzachtende omstandigheden: vermindering van 25% tot 50%
- Verzwarende omstandigheden: verhoging van 25% tot 100%
- Recidive: verhoging tot maximaal 100%

De uiteindelijke sanctie mag nooit lager zijn dan het wettelijke minimum of hoger dan het wettelijke maximum zoals bepaald in de Bouw- en Sloopverordening.

Cumulatie van Sancties

De DOW kan meerdere sanctiemiddelen inzetten om naleving van de Bouw- en Sloopverordening te waarborgen. Cumulatie van sancties is toegestaan, mits deze proportioneel, rechtmatig en zorgvuldig wordt toegepast conform het stappenplan en de handhavingsstrategie.

1. Herstelsancties: LOD en LOB

- Last onder dwangsom (LOD): Wordt als eerste opgelegd om herstel binnen een termijn af te dwingen.
- Last onder bestuursdwang (LOB): Wordt pas toegepast indien herstel na LOD uitblijft. De DOW voert dan zelf herstelmaatregelen uit en verhaalt de kosten op de overtreder.
- LOD en LOB zijn alternatieven en mogen niet gelijktijdig worden opgelegd voor dezelfde overtreding.

2. Bestuurlijke boete naast herstelsancties

- Een bestuurlijke boete kan aanvullend worden opgelegd bij:
 - Ernstige verwijtbaarheid
 - Recidive binnen twee jaar
 - Structurele normschending
 - Niet-herstelbare overtredingen
- De boete heeft een bestraffend karakter en staat los van herstelmaatregelen.

Sanctievolgorde bij voortgezette overtreding

Stap	Sanctie	Doel
1	LOD	Herstel afdwingen binnen termijn
2	Innen dwangsom	Bij uitblijven herstel
3	LOB	Zelf herstel uitvoeren, kosten verhalen
4	Bestuurlijke boete	Bij ernstige of niet-herstelbare overtreding

Beslisboom voor toepassing sanctie

Toezichthouders vullen per overtreding een beoordelingsformulier in met:

- Categorie en ernst
- Type overtreder
- Herstelmogelijkheid
- Verzachtende/verzwarende factoren
- Recidive

Op basis hiervan wordt het sanctiebedrag automatisch berekend in het Excel-tool.

Omstandigheid	Correctie	Punten
Verzachtend	-25% tot -50%	-1 tot -2
Verzwarend	+25% tot +100%	+1 tot +3
Recidive (eerste keer)	+50%	+2
Recidive (herhaling)	+100%	+3

Stap 1: Bepaal boetecategorie (A t/m D).

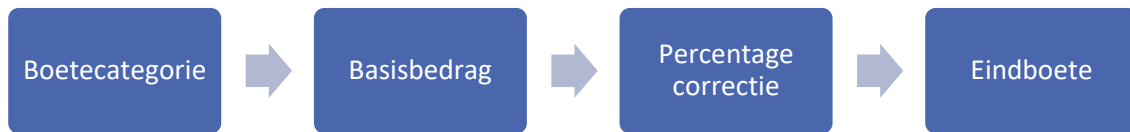
Stap 2: Kies basisbedrag binnen bandbreedte.

Stap 3: Beoordeel omstandigheden → puntenscore.

Stap 4: Pas correctiepercentage toe.

Stap 5: Controleer wettelijke minimum/maximum.

Stap 6: Eindboete = basisbedrag ± correctie.

5. Overgangs- en slotbepaling

Evaluatie en bijstelling

De uitvoering en effectiviteit van dit handhavings- en boetebeleid worden minimaal eenmaal per drie (3) jaar geëvalueerd door de DOW. Deze evaluatie omvat:

- Analyse van aantallen en typen overtredingen;
- Toepassing en effectiviteit van sanctiemiddelen;
- Eventuele knelpunten in de uitvoeringspraktijk;
- Aanbevelingen voor aanpassing van beleid of procedures.

Op basis van deze evaluatie kan het beleid worden herzien en opnieuw gepubliceerd.

Inwerkingtreding

Het bepaalde in dit boetebeleid is van toepassing met betrekking tot de beboetbare feiten zoals gesteld in de vigerende bepalingen van de Bouw- en sloopverordening. Dit beleid treedt in werking een week nadat het is gepubliceerd op de website van de DOW.

Dit boetebeleid kan worden aangehaald als: Handhavings- en boetebeleid DOW Aruba.

De minister, belast met Infrastructuur,

De directeur van de Dienst Openbare Werken,

Bijlage 1 Begrippen/Algemene bepalingen

Begrip	Definitie
Beschikking	Schriftelijk besluit van het bestuursorgaan waarin een sanctie of maatregel wordt opgelegd.
Bestuurlijke boete	Een bestraffende sanctie opgelegd door een bestuursorgaan bij ernstige overtredingen, waarbij herstel niet meer mogelijk is.
Boetecategorieën A t/m D	Indeling van overtredingen op basis van ernst, herstelbaarheid en type overtreder.
Correctiecriteria	Verzachtende of verzwarende omstandigheden die leiden tot aanpassing van het basisbedrag van een sanctie.
Ernstmatrix	Tabel die helpt bij het classificeren van overtredingen op basis van type, impact, recidive en medewerking.
Gedogen	Het tijdelijk afzien van handhaving onder strikte voorwaarden, zoals overmacht of zicht op legalisatie.
Last onder bestuursdwang (LOB)	Een sanctie waarbij het bestuursorgaan zelf maatregelen treft om de overtreding te beëindigen, op kosten van de overtreder.
Last onder dwangsom (LOD)	Een sanctie waarbij een geldsom wordt opgelegd die verbeurd wordt als de overtreding niet binnen een gestelde termijn wordt beëindigd.
Onbruikbaarverklaring	Maatregel waarbij een bouwwerk ongeschikt wordt verklaard voor gebruik wegens ernstige gebreken of veiligheidsrisico's.
Puntensysteem	Methode om sanctiehoogte te bepalen op basis van een score van relevante factoren.
Recidive*	Het opnieuw begaan van een vergelijkbare overtreding door dezelfde overtreder binnen een periode van twee (2) jaar na het onherroepelijk worden van een eerdere sanctie voor een dergelijke overtreding. Voor de toepassing van dit beleid wordt recidive geregistreerd in het toezichtstelsel van de DOW.
Sanctiestrategie	De beleidsmatige afweging en keuze van passende sanctiemiddelen bij overtredingen.
Schorsing van vergunning	Tijdelijke opschorting van een verleende vergunning bij niet-herstelbare overtredingen of gevaar voor derden.
Toezichthouder	Ambtenaar aangewezen om toezicht te houden op naleving van de Bouw- en Sloopverordening.

Algemene Bepalingen:

1. Archivering en bewijsvoering: Alle handhavingsacties, constatering, correspondentie en besluiten worden gearhiveerd conform de wettelijke bewaartermijnen en de interne archiveringsrichtlijnen van DOW. Digitale en fysieke bewijsstukken vormen integraal onderdeel van het handhavingdossier.
2. Bevoegd gezag: De directeur van DOW is bevoegd tot het opleggen van sancties en het nemen van handhavingsmaatregelen.
3. Grondslag: De juridische basis voor sancties is gelegen in de Bouw- en Sloopverordening en de toekomstige Landsverordening Algemene Beginselen van Bestuursrecht (Labb).
4. Interpretatie en leemtes: In gevallen waarin dit beleid niet voorziet of waarin twijfel bestaat over de uitleg van bepalingen, beslist de directeur van DOW met inachtneming van de doelstellingen en uitgangspunten van dit beleid en de toepasselijke wettelijke voorschriften.
5. *Recidiveperiode en uitzonderingen: Voor toepassing van het recidivebeginsel binnen het handhavingsbeleid geldt een termijn van twee (2) jaar. Deze periode wordt gerekend vanaf het moment dat een eerdere overtreding onherroepelijk is vastgesteld door een definitieve sanctiebeschikking. Indien eenzelfde overtreder binnen deze periode een vergelijkbare overtreding begaat, wordt dit als recidive aangemerkt, wat leidt tot een hogere sanctie conform de geldende boetecategorieën en puntensystematiek. De recidiveperiode wordt opgeschort in situaties waarin:
 - Dit voorkomt dat recidive onterecht wordt vastgesteld zolang de juridische rechtsgang niet is afgerond.
 - Er bezwaar- of beroepsprocedures lopen tegen de eerdere sanctiebeschikking;
 - Er een aanvraag tot herziening van het besluit is ingediend;
 - Andere formele rechtsmiddelen zijn ingezet.

Bij bijzondere omstandigheden, zoals langdurige herstelopdrachten of complexe procedures waarbij de termijn feitelijk voorbijgaat zonder nieuwe overtredingen, kan maatwerk worden toegepast waarbij recidive conform de ernst en context wordt beoordeeld. Recidive wordt geregistreerd in het toezichtstelsel van de DOW en meegenomen in de sanctiebepaling om uniformiteit en rechtszekerheid te waarborgen.

6. Reikwijdte: Dit beleid is van toepassing op alle handhavingsactiviteiten binnen het kader van de Bouw- en Sloopverordening en aanverwante regelgeving.
7. Relatie tot andere regelgeving: Dit beleid is complementair aan en vormt geen afwijking van de bepalingen uit de Bouw- en Sloopverordening, het Ruimtelijk Ontwikkelingsplan met Voorschriften (ROPV), het Landsbesluit technische vereisten en vergunningsaanvraagbesluit (Bouw- en Sloopbesluit I) en overige vigerende bouw- en milieuwetgeving op Aruba. In geval van strijdigheid met hogere regelgeving prevaleert de hogere regelgeving.
8. Toepassingsgebied: Het beleid geldt voor natuurlijke en rechtspersonen binnen Aruba die onder de reikwijdte van de verordening vallen.
9. Vigerende bouwbeoordelingen: De op het moment van toepassing geldende wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften op het gebied van bouwen, slopen, ruimtelijke ordening, technische eisen, en milieuvoorschriften die van toepassing zijn binnen het land Aruba.
10. Wijziging wettelijke kaders: Indien wettelijke bepalingen waarop dit beleid is gebaseerd worden gewijzigd of vervangen, wordt dit beleid geacht daarop te zijn aangepast, voor zover de inhoud en strekking ongewijzigd blijven.
11. Wijzigingen: Aanpassingen aan dit beleid worden schriftelijk vastgelegd en opnieuw gepubliceerd.